

Instytut Pamięci Narodowej - Rzeszów

<https://rzeszow.ipn.gov.pl/pl8/archiwa/archiwalia-r/178864,Co-kryje-Oddzialowe-Archiwum-IPN-w-Rzeszowie-zbior-Walerii-Zwinczak-proba-odtwor.html>
21.05.2024, 02:15

Co kryje Oddziałowe Archiwum IPN w Rzeszowie - zbiór Walerii Zwinczak, próba odtworzenia losów mieszkanki Rzeszowa

W Oddziałowym Archiwum IPN w Rzeszowie można odnaleźć dokumenty osób znanych, których działalność wywarła wpływ na dzieje kraju, czy społeczności lokalnej. Historię naszej małej Ojczyzny tworzą także losy osób, które nie odegrały znaczącej roli w dziejach. Jednak bez ich poznania obraz naszej przeszłości jest niepełny.

W październiku 2020 r. do zasobu Oddziałowego Archiwum IPN w Rzeszowie trafiła niewielka darowizna (8 dokumentów) dotycząca mieszkanki Rzeszowa Pani Walerii Zwinczak.

Wśród otrzymanych dokumentów znajdują się m.in.:

- Legitymacja członkowska Związku Zawodowego Pracowników Instytucji Ubezpieczeń Społecznych należąca do Walerii Zwinczak, wystawiona w 1938 r.;
- Zaświadczenie Komisji Kwalifikacyjnej Polskiej Organizacji Wojskowej przy Wojskowym Biurze Historycznym z 19.10.1938 r. stwierdzające, że Waleria Zwinczakówna, była czynnym członkiem POW w Rzeszowie w okresie od 1 stycznia 1918 r. do 31 października 1918 r.;
- Radiofoniczna karta rejestracyjna, wystawiona w lipcu 1939 r. przez Urząd Pocztowo-Telefoniczny Rzeszów na nazwisko: Waleria Zwinczak;
- Odpis odezwy gen. Sikorskiego skierowanej do Polaków w Paryżu w styczniu 1940 r.

Z dokumentów tych wynika, iż Pani Waleria Zwinczak, córka Ludwika, urodzona 5 października 1896 r. w roku 1939 mieszkała w Rzeszowie, przy ulicy Syrokomli 1. Była członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej w Rzeszowie w roku 1918. Należała do Związku Zawodowego Pracowników Instytucji Ubezpieczeń Społecznych, a tuż przed wybuchem wojny, w dniu 28 lipca 1939 r. nabyła i zarejestrowała aparat radiowy. Z otrzymanych dokumentów nie wynikało nic, co do historii tej osoby, czy przeżyła wojnę, gdzie pracowała, czy założyła rodzinę.

Interesująca była historia odnalezienia tych dokumentów. Znalezisko miało

miejsce na początku lat 80. w skrytce zrujnowanej willi przy al. Pod Kasztanami w Rzeszowie. Skrytka mieściła się koło przewodu kominowego na wysokości około 2,5 m nad podłogą. Dokumenty były włożone do małego, lekko nadpalonego skórzanego etui (które przejęto wraz z dokumentami). Znalazca, który miał wtedy kilkanaście lat wyjaśnił, iż dokumenty zabrał do domu i nie zdecydował się ujawnić z dwóch powodów. Po pierwsze dlatego, że wszedł z kolegą na teren grożący zawaleniem, łamiąc zakaz wstępu. Po drugie, dokumenty były przedwojenne i nie wiedział, jak ówczesne władze zareagują na nie. W ten sposób papiery przeleżały w jego domu do obecnych czasów.

Zastanawiać może, dlaczego dokumenty osoby mieszkającej przy ul. Syrokomli znalazły się w kamienicy przy al. Pod Kasztanami, czyli praktycznie na drugim końcu przedwojennego Rzeszowa.

Pracownikom Oddziałowego Archiwum IPN w Rzeszowie udało się ustalić, że okresie okupacji, w domu przy ul. Syrokomli 1 zostali zakwaterowani Niemcy. Sąsiedzi twierdzą, że była tam kwatery Gestapo, jednak siedziba tej formacji mieściła się w innej części miasta. Najprawdopodobniej, w domu Pani Walerii zakwaterowano funkcjonariuszy policji kolejowej Bahnschutz, gdyż ul. Syrokomli leży w trójkącie między torami (z jednej strony na Kraków, zaś z drugiej na Jasło). Wspomniane dokumenty zostały wyniesione z domu i ukryte, gdyż znalezienie ich przez Niemców mogło się skończyć śmiercią, bądź wysłaniem Walerii i jej rodziców do obozu koncentracyjnego. Po zakończeniu wojny, nikt po nie wrócił.

Co więcej, udało się częściowo odtworzyć historię Pani Walerii. Wraz z rodzicami (ojciec był pracownikiem kolei) przybyła do Rzeszowa w 1916 r., a w domu przy ul. Syrokomli zamieszkała w roku 1923. Pracowała w Ubezpieczalni Społecznej w Rzeszowie. Przeżyła wojnę, po zakończeniu której pracowała w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie. Do śmierci mieszkała przy ul. Syrokomli. Zmarła w 1950 r., jest pochowana na rzeszowskim cmentarzu Pobitno. Nie założyła rodziny.

Zdjęcie 1. Zaświadczenie Komisji Kwalifikacyjnej Polskiej Organizacji Wojskowej przy Wojskowym Biurze Historycznym z 19.10.1938 r. stwierdzające, że Waleria Zwinczakówna, córka Ludwika i Marii, ur. 05.10.1896 r. była czynnym członkiem POW w Rzeszowie w okresie od 1 stycznia 1918 r. do 31 października 1918 r.;

Zdjęcie 2. Legitymacja Związku Peowiaków wystawiona dnia 3 lutego 1939 r.

Zdjęcie 3. Legitymacja członkowska Związku Zawodowego Pracowników Instytucji Ubezpieczeń Społecznych, wystawiona w 1938 r.

Zdjęcie 4. Radiofoniczna karta rejestracyjna, wystawiona w lipcu 1939 r. przez Urząd Poczta-Telefoniczny Rzeszów 1 na nazwisko: Waleria Zwinczak;

